उमा विजय अने कडवा कणबीनी उत्पत्ति.

બનાવનાર,

છબાભાઈ રામદાસ પટેલ.

ન ૩ નિશાળના પે આ. માસ્તર

વતન ઉવારસદ

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર.

કુનીલાલ સોમનાથ પટેલ
આત્મારામ મુળજી પટેલ.
ત્રીકમલાલ બુલાખીદાસ પટેલ

અમદાવાદ
કાળુપુર મામુ-
નાયેકની પોળ

અમદાવાદ "વિજય પ્રવર્તક" પ્રેસ

સવત ૧૯૪૯—સને ૧૮૯૩.

કીમત ૦—૫—૦

उमा विजय अने कडवा कणबीनी

उत्पत्ति.

કીંમત ૦—૫—૦

प्रस्तावना.

કડવા કણબીની ઉત્પત્તિ શી રીતે થઇ; તે વિષેનો વિચાર શ્રી રાજનગરમા આવેલી કાળુપુર મામુનાયકની પોળના રહીશ આ પુસ્તકના પૃષ્ટ ૫૫ મા જણાવેલા સદ્ગૃહસ્થોનો હતો અને તેઓ ઘણી મુદતથી ચર્ચા ચલાવતા હતા તેવામા તેમની સા- થ સહવાસ થવાથી, તેમજ તેમના આગ્રહથી આ વિષય જાણવાની મને આકાંક્ષા થઇ પછે મે તથા સદરહુ સદ્ગૃહસ્થોએ આ વિષે જૂના પૂસ્તકોમા ખોળ કરી પરતુ દીલગીરીની વાત એટલીજ કે કોઇ ઠેકાણેથી માનવા યોગ્ય વાત મળી આવી નહિ છેવટે એજ જ્ઞાતિમા ચાલતી દંત કથાઓને મારા મનની કલ્પનાઓ વડે શણગારી "ઉમા વિજય અને કડવા કણબીની ઉત્પત્તિ" એ નામે લઘુપુસ્તક તૈયાર કર્યું

કડવા કણબીની ઉત્પત્તિ વિષે જુદા જુદા માણસોના જુદા જુદા મત છે પરતુ ઉમા દેવીના ઘણા ભક્તો "ઉમાએ પુતળા બનાવી (શીવજીની પાસે) સજીવન કરાવ્યા" એમ માનેછે આ કુદ્રતી નિયમ વિરૂદ્ધ છતા દૈવી શક્તિ શુ નથી કરી શકતી ? એમ ધારી હુ પણ આ મતનેજ અનુસર્યો છુ.

આ પુસ્તક લખવાનો મારો મુખ્ય હેતુ એકે ઉમાએ જે જે હિત નિયમો (જેવાકે બાર વરસે લગ્ન કરવા, પુનર્વિવાહ કરવો, વગેરે) દર્શાવેલા, તે નિયમોના અર્થ મરજી મુજબ કરી દિન પ્રતિદિન પડતી સ્થીતિને પામેલા; તેઓ ઉમિયાજીના દર્શાવેલા નિયમો (જે-

વાકે બાળ લગ્ન ન કરવા, નાતરા ન કરવા, વગેર હેતુ સમજી 'ઉત્તમ ખેતિ" એવુ મેળવી મૂકી પદ ધારણ કરી ચઢતી સ્થીતિને પામે

વિશેષનામાં ઉમાએ જે ધર્મના લક્ષણો તથા શિક્ષા રૂપ વચનો કહેલા છે, તે આ જ્ઞાતિના લોકોને ખાસ લેવા લાયક છે, એટલુજ નહિ પણ સામાન્ય રીતે જોતા દરેક કોમના માણસોને ગ્રહણ કરવા યોગ્યછે

આ પુસ્તકમા મારા થોડા અનુભવને લીધે ઘણી ખ્હેવા હશે તે વાચક વર્ગ સુધારી લેશે, એવી આશા રાખુ. તેમજ આમાથી સુબોધ લઇ સજ્જનો સદ્‌માર્ગે વિચરશે તો મારો શ્રમ સફળ થયો એમ માનીશ.

આ વિષય લખતા મારા પ્રિય મિત્ર નાગરદાસ બાલાભાઇ પટેલ જેઓ અ મ્યુ ન. ૨ ની નિશાળમા બી આ માસ્તર છે, તેઓની તરફથી મદદ મળી છે તેથી તેમનો આભારી થયોછુ.

લી. સેવક છબાભાઇ રામદાસ પટેલ.

શ્રી

ાવિજય અને કડવા કણબીની ઉત્પત્તિ.

.ભુ દીનદયાળ જગમાં તું પ્રભુ દીનદયાળ. એ રાગ.

તુ સ્તુતિ આ ઉરધાર, ઉમિયા તુ સ્તુતિ આ ઉરધાર ટેક
અખીલ જગતમાં તુ આધ શકિત,
કર ભકતની વાહાર, ઉમિયા તુ સ્તુતિ—
દાસ તારા બહુ દીન થયાછે,
નથી તુજ વીન આધાર, ઉમિયા તુ સ્તુતિ—
ખેતી થકી આ દેશ રહ્યોછે,
માટે વિનવું આ વાર, ઉમિયા તુ સ્તુતિ—
તે ખેતીકાર ઘેરાયા દુખે,
દુખદરિયા મોઝાર, ઉમિયા તું સ્તુતિ—
મેહેર કરી માહેશ્વરીદેવી,
ઉતારો ભવપાર, ઉમિયા તુ સ્તુતિ—
પુત્ર તારાની પ્રજા વધારી,
સંપ સદાય વધાર, ઉમિયા તુ સ્તુતિ—
વિદ્યા વધારો કર જ્ઞાતિમાં,

૧

કર જીવન ઉદ્ધાર, ઉમિયા
ભાવ થકી સૌ ભક્તિ કરે તુજ,
ઉતરે આ ભવ પાર, ઉમિયા ૭

સ્તુતિ. (રાગ બનઝારો.)

ઉમા સ્તુતિ સુણો સુખદાઈ, મુજ મેહેર કરો જગમાઈ રે
હુ દાસ તમારો દેવી, મતિ આપો ગુણ ગાઉ એવી રે
જુગ વંદન કરૂં સદાઈ, મુજ મેહેર કર
નિત્ય નિયમ તમારા પાળુ, કુમારગ કદિનવ ચાલુ રે,
દો દરશન હે દરિયાઈ, મુજ મેહેર કરો—
ભડભક્ત થઈ હુ તારો, સતસંગ કરૂં મા સારો રે,
છે આપની અંત સગાઈ, મુજ મેહેર કરો—
કદિ કૂડકપટ નવ ધારૂં, જરિ જુઠ વચન ન ઉચારૂં રે,
સદા જીભે વશો સચ્ચાઈ, મુજ મેહેર કરો—
મોહ પાસ કદી ન ફસાઉં, લોભ ક્રોધ થકી દૂર જાઉં રે,
તરૂં દુનિયા આ દુખદાઈ, મુજ મેહેર કરો—
દયા ભાવ હ્રદયમા વાસે, દુષ્ટ મદ મચ્છર સૌ ત્રાસે રે,
એવો આશિષ દો સુખદાઈ, મુજ મેહેર કરો—
ગુણ ગાવું તમારા ગાજી, જેથી થાઓ તમે મા રાજી રે,
શુભ કામ કરૂં હું સદાઈ, મુજ મેહેર કરો—
નિત્ય ધ્યાન ધરૂં મા તારૂં, ઉમા ઉમા મુખે ઉચ્ચારૂં રે,
જગ જાણું બધું જૂઠાઈ, મુજ મેહેર કરો—
પરોપકાર કરો મા પૂરો, કષ્ટ કાપી કરો ચકચૂરો રે;
નિત્ય આપો હર્ષ વધાઈ, મુજ મેહેર કરો.—

મુજ ઊપર કરીમા
વાર ન કરશો માવડીરે, સરના
દાસ ઉપર ઘણી મેહેર કરીને, આવો ઉમાજી -
વડા વેઢમોને લાવશોરે, શેવો કીધી માત,
કંસારને વળી ખીર કરીછે, શાક તજ્યા ભલીભાત—મનેહેત
બરફીને પેડા પ્રીતે બનાવ્યા, ઘીએ કરી મા ધારી,
ખજાતની ભલી સુતરફેણી, પુરી કરીમા સારી—મનેહેત
મોતીચુરના લાડવારે, જલેબી કીધી સાર,
ચુરમુ મે આજ કર્યુંછે, ઉપર કરૂ ઘીધાર—મનેહેત
શાકનેપાક સામગ્રી કરી વળી, કઢી કીધી રસાળ,
ભલી રીતે મે ભાત બનાવ્યો, પીરસુ છૂટીદાળ—મનેહેત
જમો માજી તમે મેહેર કરીને, હેત ધરીને આજ,
આરોગીને આશિષ આપો, સેવકની વધે લાજ—મનેહેત
રી ભરીરે, જમુના કેરે નીર,
ચમન કરોને માવડીરે, હાથ મુકો મુજ શિર—મનેહેત
લવીંગ સોપારીને એલચીરે, પાન તણો મુખવાસ,
મારે હાથે મા હેતે આરોગો, એટલુ માગુ દાસ—મનેહેત

આરતિ.

જય ઉમિયા શકિત મા જય ઉમિયા શક્તિ,
નિશદિન તુજને વંદી (૨) કરૂ સદા ભક્તિ—જયો જયો ઉમિયાશિક્ત

.ડયા (૨)
-ામનમા પેઠા—જયો જયો૦
૨૧, મલ્લાયને મોહ્યા (૨)
ાર્યાં નિરખી (૨) શિવ સાથે સોહ્યા—જયો જયો૦
ચોથે ચરચા જોઈ, ચિત્તમા ચટ લાગી (૨)
ભર્તભૂમિની ભાવે, (૨) ભાવડ મા ભાગી—જયો જયો૦
પાચમ પોતે માત, પ્રભુ પૂજન કીધુ (૨)
પ્રસન્ન કરી હરદેવા (૨) પણુ માગી લીધુ—જયો જયો૦
છઠે મા સવાદ, શિવ સાથે કીધા (૨)
વિયોગ રૂપી પ્યાલા (૨) વિષ તણા પીધા—જયો જયો૦
સાતમે થઇ મન શાન, સરોવરની તેડે (૨)
બાવન બાળ બનાવી (૨) હરખ્યા મા હૈડે—જયો જયો
આઠમ ફરતા રાન, નારદજી આવ્યા (૨)
સરસ્વતિ તટ જૈને (૨) શિવજીને લાવ્યા
નોમે ફરીથી નાથ, રીઝવી વર લીધો (૨)
પુતળા પ્રાણુ અપાવી (૨) જગ ડકો કીવો—જયો જ
દશમે લાગ્યુ દુખ, શિવને મન ભારી (૨)
ક્રોધ સમાવી લીધા (૨) કણુઓ ઉગારી—જયો જયો
એકાદશી ઉપવાસ, ઉમિયાએ કીધા (૨)
વનમા વીવાહ માંડી (૨) દાન ભલા દીધા—જયો જયો
બારશ રહે એ બાળ, કુવારી કન્યા (૨)

તેરશની ,

માડવ રાત સુધા ,

વૈદશ રૂદિયા સાથ, ...

બોધ વચન દૈ હેતે (૨) આરોપમા

પુનમ પધીયા પથ, ઉંઝાપુર વાળી (૨)

કણબીને દૈ ધીરજ (૨) ઉમિયા મા ચાલી—જયો જયો

પદર તિથિએ ગુણ ઉમિયાના ગાજો (૨)

શ્રમાયાને સમરી (૨) કૈંતાગે જાજો—જયો જયો

જ્ઞાતિબંધુઓને સૂચના.

(રાગ ક્ષત્રીકલંકનો.)

ઉડો પડતી પામેલા હો વીર—ઉત્તમ ખેતી પડી ભાગેરે

થાઓ સાવધાન ધારીને ધીર—ઉત્તમ ખેતી૦

તમે બાપા ધરાવ્યુ નામ—ઉત્તમ ખેતી૦

માટે ખેતી કરો રાખીને હામ—ઉત્તમ ખેતી૦

મને અગ્નિ વ્યાપે રોમ રોમ—ઉત્તમ ખેતી૦

થાઓ ઉભા કરીને યા હોમ—ઉત્તમ ખેતી૦

તમને આપ્યુ ઉમાએ આવુ રાજ—ઉત્તમ ખેતી૦

શુ સતાયા! ખરા ખેતીબાજ—ઉત્તમ ખેતી૦

તમને નહીં મળે આવો દેશ—ઉત્તમ ખેતી૦

ધજા ફરકાવો ખેતીની દો દેશ—ઉત્તમ ખેતી૦

જાઓ વિદેશ કરી સહસાહ—ઉત્તમ ખેતી૦

મ ખેતી૦

—ઉત્તમ ખેતી૦

ઉમીઆ માઇ—ઉત્તમ ખેતી૦

બાળલગનનો ચાલ—ઉત્તમ ખેતી૦

તેણુ ખેતીનો નહીં આવે તાલ—ઉત્તમ ખેતી૦

કરો નાતરા જે દોષિત—ઉત્તમ ખેતી૦

કહો તેથી પામો કેમ જીત—ઉત્તમ ખેતી૦

બાળો નાતવરાનો રિવાજ—ઉત્તમ ખેતી૦

કહો તેણે રહે કેમ લાજ?—ઉત્તમ ખેતી૦

ધરો સુધારાના હથિયાર—ઉત્તમ ખેતી૦

કરો કુધારાનો સહાર—ઉત્તમ ખેતી૦

ઉઠો સહાય કરે ઉમિયાય—ઉત્તમ ખેતી૦

જયજય કૃષિકારોની થાય—ઉત્તમ ખેતી૦

જીવને શિખામણ.

પદ

(સ્વારથિયો સસાર અરે આ સ્વારથિયો સમાર) રાગ

નાશવંત સસાર, અરે આ નાશવત સસાર,

નથી તેમા કઈ સાર—અરે આ૦

ક્ષણુ ભગુર છે કાયા તારી, સદેહ નહિ તલભાર,

જેવી રીતે કાચા સુતરનો, તુટે ક્ષણમા તાર—અરે આ૦

પાણી તણો પરપોટો ફુટે, જેમ નદી મોઝાર,

ઉવા

કા

એમજ તારે તજી જ.

પુત્ર મિત્રાદીક સર્વે નકામાં,

માબ મતા ધન દોલત મુકી, તમે થયા

જેમ સ્વપ્નામાં નિર્ધન પામે, ધન કરી વેપાર;
કાયા તારી જાણજે તેવી, ઠરી રહે નવ ઠાર—અરે આ૦
વરઘોડામાં જન સૌ ગણીઆ, સાએલા બહુ સાર,
પનક રહીને વેરાગ્ય જાગે, તેમ શરીર નુંધાર—અરે આ૦
માટે સૌ ઉમિયાજી સમરો, પ્રેમ ધરી આ વાર,
સમરણ કરતા શોક સર્વે, ઉતરશે ભવ પાર—અરે આ૦

બહાર્લાપિકા ત્રિભંગી છંદ.

છગભેદ કરતા, આખર પડતા, ચૂડી શુભ રંગ ત્રિભુવનના,
વાહાદુરીભાખી, ક્ષમા ન રાખી, નીતિતજીચઢોઆ, કંઇ માર ગ,×
માંગરણરનડયા, રાને રખડ્યા, લાખો લપટિ, મતિ નાખર,
ઈતિહાસોમાં, મતિહિનભુમાં, લક્ષમણે, જીવ પાજી

દોહરો.

લાખો મતિહિન ચઢી પડ્યા, શો દુનિયાનો સચ!
મમાયા તુ મેહેર કરી, ઉગારજે આ પચ. †

× મરજી મુજબ રસ્તે ચડયા † ઉપરના બહર્લાપિકા ત્રિભંગીમાં દેવનાગરી અક્ષરે બતાવેલા પાંચ શબ્દોને

રી

ના, લઘુ ગ્રંથ મે આજ,*

... નાયા મોટી, સર્યું શેવકનુ કાજ—માતુ માહરી

ઉમીયાપુર વાળીને, પ્રીતે લાગુ પાય,

ભક્ત જાણીને મહાય કરો મુજ, વીનવુ મોગી માય—માતુ

મતિહિન પામરછુ પ્રાણી, કોઇ ન ધરશો રોષ,

ભૂલ હોયતો સુધારી લઇ, ક્ષમા કરો મુજ દોષ—માતુ માહરી

અન્યકાગમા ઉમા પધારી, કરજો શેવક વ્હાર,

સદ્દ્બુદ્ધિ છબીલાને દેને, સદા કરો સુખકાર—માતુ માહરી

---

* સંવત ૧૯૪૯ ના પહેલા અશાડ શુદી ૧૧ ને વાર રવી

તા ૨૪-૬-૯૩

